

Kouluruoka rokkaa!

Designpääkaupunkivuonna uudistimme kouluruokailua palvelumuotoilulla. Tutustu mitä tehtiin ja millaisia muutoksia muotoilun menetelmillä saimme aikaan.

Kouluruoka Rokkaa! – muotoiluviikko koulussa

Kouluruoka rokkaa! -hanke oli osa Muotoilut ratkaisut 2012 -ohjelmaa, jossa muotoilua tehtiin tutuksi julkisella ja kolmannella sektorilla. Hankkeen avulla ratkottiin yhteiskunnallisia haasteita, etsittiin muotoilulle uusia käyttöalueita ja pyrittiin ilahduttamaan kansalaisten arkea. Ohjelma oli osa World Design Capital Helsinki 2012 -vuotta ja sen rahoitti Suomen Kulttuurirahasto.

Hankkeella parannettiin kouluruokailukokemusta oppilaan näkökulmasta. Koululaiset olivat mukana ideoimassa ja muotoilemassa kouluruokailun tulevaisuutta projektin alusta alkaen. Suomalaisella kouluruoalla on tunnetusti hyvä maine. Hyvinvointiyhteiskuntamme on pystynyt tarjoamaan jokaiselle koululaiselle ravitsevan aterian yli 65 vuoden ajan. Tarkat ravintosuositukset ja kiristyvät budjetit vaativat kuitenkin ruoka-alan ammattilaisilta lähes taikurin taitoja ja kouluruokailun maine ei ole enää entisellään, vaikka sen eteen tehdään valtavasti töitä. Halusimme yhteisillä ponnistuksilla nostaa kouluruokailun arvostuksen ansaitsemalleen tasolle ja kehittää työkalut kouluruokailukokemuksen jatkuvaan parantamiseen kaikissa Suomen kouluissa.

Projektitiimi

Kansainvälinen designsäätiö
Päivi Hietanen

Vantaan Tilapalvelut
Marjaana Ponkala, Katri Ranki, Marjukka Myötämäki

Vantaan kaupungin sivistystoimi
Tea Markkula

Vantaan kaupungin tilaajapalvelut
Liisa Sironen

Vantaan kaupungin tilakeskus
Riitta Miettinen

Martinlaakson koulun oppilaat ja henkilökunta

Design Studio Muotohiomo
Pekka Toivanen, Piritta Hannonen, Iikka Airas, Sanna Viik, Anni Hapuoja, Maria Niemi

1. Ongelma

Mistä syntyy toimiva ja elämyksellinen kouluruokailukokemus oppilaan näkökulmasta?

Jotta pystyimme ymmärtämään miten ruoka päätyy oppilaiden lautasille, oli meidän määriteltävä ruoan arvoketju. Sen lisäksi tuli ymmärtää millaisia asenteita ja ennakkokäsityksiä kouluruokaan liittyy, millaiseksi kouluruokailu koetaan ja mitä kouluruokailussa oikeasti tapahtuu. Syksyllä 2012 siirsimme muotoilutoimistomme Martinlaakson koululle viikon ajaksi. Kuuntelemalla, havainnoimalla ja yhteisillä työpajoilla osallistimme oppilaat, koulun opettajat sekä henki-

lökunnan suunnitteluprosessiin ja ryhdyimme yhdessä etsimään vastauksia kysymyksiin;

- Miten kouluruokailusta voidaan kehittää entistä parempi sekä sujuvampi kokemus oppilaan näkökulmasta tarkasteltuna?
- Miten voimme lisätä oppilaiden osallistumisen päivittäiseen kouluruokailuun?
- Miten parannamme kouluruokailun houkuttelevuutta sekä vähennämme syntyvän biojätteen määrää?

2. Havainnointi

Osallistavissa työpajoissa oppilaat havainnoivat ja ideoivat muotoilujoiden ohjauksessa ratkaisuja oman koulun ruokailun kehittämiseen. Kouluissa ruokailun lisäksi niiden tunnelma, ergonomia sekä äänimaailma luovat yhteisen tilan, jossa oppilaat kohtaavat ja viettävät yhdessä aikaa. Kouluruokailu on paljon muutakin kuin syömistä; se on päivittäistä kohtaamista, yhdessä olemista sekä sosiaalista kanssakäymistä.

Kouluruokailu sosiaalisena tapahtumana on oppilaille tärkeä. Erityisesti pienimpien oppilaiden sekä erityisryhmien ruokarauhan turvaaminen on haastavaa.

Kun kouluruokailua tarkastelee kokonaisuutena, huomaa nopeasti miten vaativana on ottaa huomioon kaikkien käyttäjien tarpeet. Tilaa käyttävät oppilaat ensimmäisestä luokasta yhdeksänteen. Erilaiset tarpeet ovat myös opettajilla ja muulla koulun henkilökunnalla.

Tilaa ja palveluun liittyvien seikkojen ohessa havaitsimme kouluruokailussa olevan kyse paljon muustakin kuin aisteilla havaittavista asioista. Kouluruokailu voidaan nähdä yhteisöllisenä tapahtumana, jossa asenteet, kasvatus ja yhteisöllisyys ovat merkittävässä roolissa.

3. Ideat

Kouluruoka rokkaa! -hankkeessa jaoimme konseptit alunperin neljään kategoriaan:

1. (visuaalinen) ilme = graafinen suunnittelu, joka tarkoittaa sitä miten eri tieto on tehty näkyväksi tekstein ja kuvin.
2. tila = kalusteet ja materiaalit tilassa

3. palvelu = miten toimitaan, yhteiset säännöt. Tämän lisäksi havainnoinnin tuloksena nousi erittäin tärkeäksi omaksi kategoriakseen:
4. yhteisöllisyys = kouluruuan merkitys yhteisössä ja yhteisöllisyyden vahvistaminen.

4. Suunnitelma

Koostimme syntyneet ideat ja havainnot manuaaliksi sekä muotoilupolun asenteet aina valtion tasolta vanhempiin asti. Aineellisten asioiden rinnalla keskeiseksi tekijäksi nousee yhteisöllisyys. Kouluyhteisö voidaan nähdä perheenä, johon kuuluvat niin opettajat, opettajat, joihin kuuluvat myös vanhemmatkin. Jokainen linkki tässä ketjussa on oleellinen, jotta negatiiviset asenteet ja mielikuvat saadaan muuttamaan.

muutoksia olisi mahdollisuus toteuttaa hyvin pienelläkin budjetilla. Syntyneet reseptit olivat muotoiltuja ratkaisuja Martinlaakson koulun ruokasalin tilan, palvelun ja ilmeen kehittämiseksi. Reseptien lisäksi rakensimme osallistavia toimintamalleja, niin kutsuttuja "makupaloja", koulujen omatoimista palvelun kehittämistä varten.

5. Testaus

Testasimme muutamia ideoinnin pohjalta syntyneitä ratkaisuja koulun ruokasalissa. Aineellisten asioiden rinnalla keskeiseksi tekijäksi nousee yhteisöllisyys. Kouluyhteisö voidaan nähdä perheenä, johon kuuluvat niin opettajat, opettajat, joihin kuuluvat myös vanhemmatkin. Jokainen linkki tässä ketjussa on oleellinen, jotta negatiiviset asenteet ja mielikuvat saadaan muuttamaan.

koululaisia ajatellen. Ruokasalin kalusteet järjestettiin myös uudelleen tilaan vaikuttamisen välineet jatkuvaan kouluruokailuun lisättiin myös 15 minuuttia lisää aikaa. Oppilaat tuottivat itse makupaloja mm. kokkigalleriassa ja taideseinän.

6. Toteutus ja opit

Kouluruokailu on monien tekijöiden summa. Siihen vaikuttavat päätökset ja asenteet aina valtion tasolta vanhempiin asti. Aineellisten asioiden rinnalla keskeiseksi tekijäksi nousee yhteisöllisyys. Kouluyhteisö voidaan nähdä perheenä, johon kuuluvat niin opettajat, opettajat, joihin kuuluvat myös vanhemmatkin. Jokainen linkki tässä ketjussa on oleellinen, jotta negatiiviset asenteet ja mielikuvat saadaan muuttamaan.

Usein miellämme kouluruuan itsestään selväksi eduksi ja se tuntuu ilmeisenä. Kun kouluruoan arvoketju kiteytetään ja visualisoidaan, syntyy todellinen mielikuva ravinto-arvoista, palvelun mitataavasta, yhteisöllisyydestä ja itse makuelämyksestä. Kouluruokailun

positiivisessa valossa esiintuvalla kasvatuksella sekä myös oppilaiden näkemyskäyttöön voidaan yhdessä vaikuttaa kiinteällä, millainen mielikuva kouluruokailusta syntyy. Yhteisöllisellä asenteella ja tekemisen meiningillä jokaisessa koulussa on mahdollista tarttua haaraan varusteen ja ryhtyä toimittamaan, millä keinoin asenteita voitaisi muuttaa oikeaan suuntaan.

Kouluruoka on kaikkien yhteinen asia ja kouluruokamanuaalimme avaa eri tavoilla vaikuttamisen välineet jatkuvaan laadun parantamiseen. Kaikilla on yhtä suuri vastuu sekä oikeus ideoita ja saada äänensä kuuluviin. Muutos tapahtuu yhteisillä ponnistuksilla – ei ainoastaan odottamalla toimia kunnan tai valtion taholta.

